

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Р І Ш Е Н Н Я

Протокол № 79

від 02 лютого 2022 року

Збереження культурної спадщини як одного з головних чинників формування національної ідентичності, невід'ємної складової всесвітнього культурного доробку людства є обов'язком держави, відповідальністю перед світовою спільнотою та прийдешніми поколіннями.

Збереження культурної спадщини і особливо археологічних об'єктів культурної спадщини – невідновних свідків того, як відбувалося становлення нашої держави – це інвестиція в підняття рівня національної ідентичності, що матиме одним з наслідків зміцнення державності та безпеки держави, посилення запасу міцності країни.

Відповідно до статті 54 Конституції України держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність. Охорона об'єктів культурної спадщини має бути одним із пріоритетних завдань органів державної влади.

Незважаючи на цінність кожної окремої знахідки, наша археологічна спадщина щороку бідніє через проведення нелегальних розкопок.

За оцінками археологів, згідно зі звітами археологічних експедицій, щонайменше 70% археологічних об'єктів за останні роки зазнали незаконних втручань.

В Україні вже на глибині до пів метра майже не залишилося металевих археологічних артефактів. Фахівці з охорони пам'яток одними з основних причин цього, серед іншого, вважають доступність детекторів металу та невпорядкованість їх використання.

За різними підрахунками щосезону в поле з металодетекторами виходять від 25 до 55 тисяч «чорнокопів» - на нелегальних розкопках працюють цілі артілі, котрі руйнують кургани й інші пам'ятки, а потім унікальні культурні цінності опиняються в приватних колекціях чи на аукціонах, зокрема й міжнародних.

За оцінками фахівців, через українські аукціони щороку проходить така кількість археологічних предметів, яка перевищує кількість предметів у археологічних фондах Національного музею історії України.

Україна зробилася міжнародним майданчиком із продажу-перепродажу

археологічних пам'яток різного ступеня цінності. Працюють цілі інтернет-платформи, аукціони, які є місцями панування “чорного ринку”.

Через недосконалість законодавчої бази та недостатність взаємодії між органами охорони культурної спадщини, правоохоронними органами та іншими органами держави ці майданчики продовжують свою роботу.

Не проводиться системної роботи, спрямованої на збереження археологічної спадщини, запобігання та виявлення нелегального обігу археологічних предметів, розшук та повернення незаконно вивезених культурних цінностей. Зокрема не проводиться системний моніторинг інтернет-аукціонів та передача відповідної інформації до правоохоронних органів для проведення розслідування. Тому кримінальні справи за такими фактами практично не порушуються і, відповідно, продані предмети державою не розшуковуються, інформація про археологічні предмети, які були незаконно продані на такому аукціоні, про покупців та продавців археології не передається в бази даних Інтерполу, що полегшує подальший нелегальний шлях Українських культурних цінностей за межі України.

Склалася ситуація, коли «чорна археологія» та продаж знайденого практично не переслідується законом та спеціально уповноваженими органами держави, і надзвичайно цінні артефакти безперешкодно покидають межі країни, а незаконні копачі продовжують спустошувати кургани.

В публічний простір дедалі частіше потрапляють повідомлення, які свідчать про величезні масштаби правопорушень, а також про неефективність існуючого організаційно-правового механізму протидії відповідним протиправним проявам.

Стан справ в галузі збереження археологічної спадщини та інших культурних цінностей характеризується проявами системної кризи у зв'язку з багаторічним ослабленням системи органів охорони культурної спадщини, слабким ресурсним забезпеченням ключових для розвитку галузі інституцій, відсутністю дієвих стратегій і програм, спрямованих на захист археологічної спадщини, слабким захистом виявлених і фактичною відсутністю захисту ще не виявлених об'єктів археологічної спадщини, руйнуванням археологічних об'єктів під час забудов, сільськогосподарської діяльності, неконтрольованим поширенням металодетекторного пошуку, нелегальним обігом культурних цінностей.

Реалізація державної політики в галузі охорони археологічної спадщини та запобігання незаконному обігу культурних цінностей, зокрема, таких, що походять з об'єктів археологічної спадщини, їх розшук та повернення суттєво ускладнені через прогалини, слабкі місця та неузгодженості чинної нормативно-правової бази.

Процеси, що відбуваються в рамках дерегуляції, децентралізації, відкриття ринку землі, розвитку населених пунктів та господарської діяльності, зокрема будівництва і землекористування, є окремим викликом для збереження археологічної спадщини – захист останньої потребує активізації наповнення Державного реєстру нерухомих пам'яток України, наповнення інформацією про режимоутворюючі об'єкти культурної спадщини державних земельного та містобудівного кадастрів, особливої уваги при розробці землевпорядної та містобудівної документації і затвердженні відповідних

нормативно-правових актів.

Відомості про об'єкти культурної спадщини та території, пов'язані з охороною культурної спадщини, при формуванні інфраструктури геопросторових даних повинні стати одними із базових геопросторових даних. Однак на сьогодні через відсутність земельпорядної документації з визначення меж переважної більшості режимоутворюючих об'єктів культурної спадщини вказана інформація ще не доступна у загальному доступі, землі історико-культурного призначення, в тому числі пам'ятки археології, їх зони охорони майже не відображені в державних земельному та містобудівному кадастрах.

Виготовлення земельпорядної документації щодо організації та встановлення меж пам'яток культурної спадщини, в тому числі пам'яток археології, та їх територій роками майже не здійснювалось, насамперед через брак коштів на вказані цілі і неузгодженість пам'яткоохоронного та земельного законодавства.

Землі лише 0,32% пам'яток археології, що перебували на обліку станом на 2000 рік, наразі визначені у Земельному кадастрі України як землі історико-культурного призначення.

Брак інформації про об'єкти культурної спадщини унеможливорює повне врахування пам'яткоохоронних обмежень у земельному та містобудівному кадастрах, при плануванні та забудові територій, а отже, може ускладнити ведення діяльності в межах територій, де має діяти пам'яткоохоронний режим.

Держава має задіяти всі механізми збереження археологічної спадщини, боротьби з нелегальним обігом культурних цінностей та розшуком своїх цінностей за кордоном.

Однією з головних передумов зростання проявів незаконної діяльності у зазначеній сфері є відсутність або недосконалість існуючих механізмів захисту об'єктів культурної спадщини та культурних цінностей.

У зв'язку з цим у порядку контролю за практикою застосування законодавчих актів, що регламентують збереження археологічної спадщини та інших культурних цінностей, у діяльності державних органів, їх посадових осіб Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики провів слухання у Комітеті на тему: «Збереження археологічної спадщини та інших культурних цінностей: аналіз, проблеми та пропозиції щодо їх врегулювання».

У засіданні взяли участь представники Офісу Президента України, Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим, Міністерства культури та інформаційної політики України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства цифрової трансформації України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Офісу Генерального прокурора України, Прокуратури Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Бюро економічної безпеки України, Національної поліції та Державної прикордонної служби, митних

органів, обласних державних адміністрацій, культурних та наукових інституцій, представники громадськості.

В рамках слухань розглянуто питання ефективності законодавства та проблем реалізації державної політики у сферах охорони культурної спадщини в контексті охорони археологічної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей з метою удосконалення механізмів охорони пам'яток археології, підвищення ефективності боротьби з незаконними розкопками та нелегальним обігом археологічних предметів, виявлення та повернення в Україну незаконно вивезених археологічних предметів, інших культурних цінностей.

За результатами слухань **Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики** р е к о м е н д у є:

1. Кабінету Міністрів України:

1) опрацювати та внести на розгляд Верховної Ради України законодавчі пропозиції щодо:

а) усунення законодавчої колізії між законодавством про охорону культурної спадщини та пунктом 24 Розділу IX «Прикінцеві положення» Земельного кодексу України;

б) внесення змін до частини другої статті 35 Закону України «Про охорону культурної спадщини», доповнивши її обов'язками дослідника археологічної спадщини:

- щодо об'єктів культурної спадщини, які не перебувають на державному обліку, -подавати до місцевих органів охорони культурної спадщини короткі історичні довідки та фотофіксацію цих об'єктів для оперативного занесення їх до Переліку щойно виявлених об'єктів культурної спадщини;

- щодо здачі одного з примірників звіту про проведення археологічних досліджень (розвідок, розкопок) відповідним органам охорони культурної спадщини та органам місцевого самоврядування за місцем проведення археологічних досліджень (в яких здійснюється реєстрація дозволу на проведення археологічних досліджень);

в) внесення змін до Закону України «Про охорону археологічної спадщини», зокрема:

- визначення дефініцій «археологічні надра», «археологічна знахідка», «археологічний предмет»;

- визначення, що археологічна спадщина належить народу України та не може належати окремим особам;

- доповнення статті 8 нормами щодо обмеження та регламентації цивільного обігу археологічних предметів. Зокрема, заборони продажу археологічних

предметів через мережу Інтернет та надання Інтернет-послуг, пов'язаних з таким продажем, крім того, визначення, що предмети, які перебувають у володінні приватних осіб і не були заявлені на реєстрацію у встановлений термін відповідно до Порядку державного обліку археологічної спадщини, вважаються незаконно набутими і підлягають вилученню та занесенню до державної частини Музейного фонду України;

- виключення з нього норм, що дублюють норми Закону України «Про охорону культурної спадщини»;

- приведення норм, що стосуються наукової установи – Інституту археології Національної академії наук, у відповідність до статті 92 Конституції України.

г) внесення змін до статті 7 Закону України «Про судову експертизу» щодо введення установ та закладів культури до переліку державних спеціалізованих установ – суб'єктів судово-експертної діяльності, яким надається право проведення мистецтвознавчої експертизи культурних цінностей;

д) внесення змін до Кримінального кодексу України в частині:

- визначення, що злочини, пов'язані з посяганням на об'єкти культурної спадщини, незаконним привласненням культурних цінностей, що належать або повинні належати державі, не мають строку давності для притягнення до кримінальної відповідальності;

- введення відповідальності за неповернення вивезених за межі України культурних цінностей, зокрема археологічних;

- доповнення новим розділом «Посягання на предмети культурної спадщини», який би передбачав відповідальність за крадіжку предметів, що мають культурну цінність, привласнення або заволодіння ними, їх контрабанду;

- введення кримінальної відповідальності антикварів, передбачену частиною «а» статті 10 Конвенції ЮНЕСКО «Про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності», за неведення реєстру, в якому було би зазначено походження виставлених на продаж культурних цінностей, їх опис, вартість та дані про постачальників таких культурних цінностей;

- внесення змін до статті 298, наслідком яких стане віднесення незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, до кримінальних злочинів, а не проступків, а також посилення відповідальності, якщо пошукові роботи вчинено з використанням екскаваторного обладнання;

- відповідальності за неповідомлення особою про виявлені предмети, які можуть становити історичну, наукову, художню чи культурну цінність, відповідних органів виконавчої влади або місцевого самоврядування;

е) змін до статті 343 Цивільного кодексу України в частині:

- визначення, що скарб, який складається з предметів, вік яких перевищує 100

років на момент виявлення, вважається археологічним скарбом;

- передбачення обов'язку особи при виявленні предметів, які можуть становити історичну, наукову, художню чи культурну цінність, повідомляти про такі знахідки відповідні органи виконавчої влади або місцевого самоврядування;

2) забезпечити:

а) вжиття заходів щодо завершення процедури ратифікації Україною Нікосійської конвенції;

б) опрацювання питання розробки та прийняття стратегії охорони археологічної спадщини та протидії нелегальному обігу культурних цінностей і заходів до неї (Державної програми збереження культурної спадщини на 2022-2032 роки, що стане підставою для розроблення обласних пам'яткоохоронних програм і фінансування необхідних заходів зі збереження археологічної спадщини);

в) розбудову та функціонування вертикалі органів охорони культурної спадщини, науково-дослідних установ, у тому числі на місцевому рівні, їх належне ресурсне забезпечення;

г) вжиття заходів щодо підвищення ефективності прикордонного та митного контролю за переміщенням культурних цінностей, зокрема:

- забезпечити покращення технічної оснащеності підрозділів Держприкордонслужби та Держмитслужби, які здійснюють контроль в пунктах пропуску;

- опрацювати питання підвищення інституційної спроможності Держмитслужби в частині надання повноважень проведення оперативно-розшукової діяльності та здійснення досудового розслідування кримінальних справ про контрабанду з метою більш ефективної протидії контрабанді;

- опрацювати питання започаткування здійснення мистецтвознавчої експертизи в спеціалізованій лабораторії з питань експертизи та досліджень Держмитслужби, чи у інший спосіб забезпечити проведення попередньої експертизи у випадку виявлення в зоні митного контролю товарів, які мають ознаки культурних цінностей;

д) опрацювання питання та розробку необхідних нормативно-правових актів щодо можливості використання безпілотних повітряних суден для моніторингу територій пам'яток археології з метою виявлення незаконного здійснення пошукових робіт на них;

е) проведення спеціальної підготовки для співробітників митної служби, правоохоронних органів та прокуратур з метою боротьби з незаконним обігом культурних цінностей і пов'язаними з ним злочинами;

є) внесення до Порядку видачі дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території пам'ятки, охоронюваній археологічній території, в зонах охорони, в історичних ареалах населених місць, а

також досліджень решток життєдіяльності людини, що містяться під земною поверхнею, під водою на території України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 316, змін в частині:

- передбачення необхідності визначення в дозволах на проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт граничного строку, протягом якого дослідник зобов'язаний передати всі знайдені під час досліджень рухомі предмети, пов'язані з нерухомими об'єктами культурної спадщини, на постійне зберігання визначеній у дозволі установі для занесення до державної частини Музейного фонду України;

- розділення процедур надання органами охорони культурної спадщини документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності та надання дозволів, не пов'язаних із здійсненням господарської діяльності суб'єктами господарювання (на проведення археологічних розвідок, розкопок, а також на дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під земною поверхнею, під водою);

- ж) затвердження Порядку оголошення топографічно визначених територій чи водних об'єктів, в яких містяться об'єкти культурної спадщини або можлива їх наявність, охоронюваними археологічними територіями;

- з) затвердження Порядку ведення державного обліку археологічної спадщини, в тому числі передбачивши в ньому процедури державного обліку археологічних предметів, що перебувають у володінні приватних осіб, визначивши, зокрема, строк, протягом якого такі предмети мають бути заявлені на реєстрацію;

- и) внесення змін до Порядку формування та діяльності кваліфікаційної ради з питань видачі кваліфікаційних документів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09.09.2020 № 809, зокрема, щодо:

- забезпечення паритетності представництва у кваліфікаційній раді від відповідальних організацій;

- віднесення до установ, які можуть здійснювати діяльність із дослідження археологічної спадщини, нарівні з музеями та заповідниками обласних центрів з питань охорони культурної спадщини;

- усунення прив'язки рівня кваліфікації дослідника до робіт на конкретному об'єкті або території;

- порядку оскарження рішень Кваліфікаційної ради стосовно відсутності у дослідника археологічної спадщини достатнього фахового рівня;

- і) внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29.11.2000 №1766 «Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України», привівши згадану постанову у відповідність до сучасного законодавства щодо діяльності юридичних осіб та їх підрозділів, а також актуалізувавши згаданий

перелік і узгодивши принципи щодо його формування з принципами, які були покладені в основу формування переліку музеїв та заповідників, в яких зберігаються музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.12.2021 № 1388;

й) опрацювання питання проведення археологічного аудиту та археологічної експертизи земель.

2. Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству цифрової трансформації прискорити запровадження електронних реєстрів об'єктів нерухомої та рухомої культурної спадщини, втрачених культурних цінностей як електронних систем обліку, які міститимуть відомості про артефакти.

3. Міністерству культури та інформаційної політики, обласним, Київській міській державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування посилити контроль за дотриманням законодавства про охорону культурної спадщини, щодо всіх виявлених випадків порушень вживати вичерпних заходів реагування, зокрема щодо притягнення винних осіб до визначеної законодавством відповідальності, відшкодування шкоди, нанесеної об'єктам культурної спадщини.

4. Обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити: позначення територій пам'яток археології охоронними знаками встановленого зразка;

використання безпілотних повітряних суден для моніторингу територій пам'яток археології з метою виявлення незаконного здійснення пошукових робіт на них та оперативного вжиття заходів реагування.

5. Міністерству культури та інформаційної політики, обласним, Київській міській державним адміністраціям, Офісу Генерального прокурора, Державній службі з питань геодезії, картографії та кадастру забезпечити активізацію роботи щодо звільнення самовільно зайнятих земельних ділянок історико-культурного призначення, повернення незаконно наданих земельних ділянок з розташованими на них пам'ятками археології.

6. Міністерству культури та інформаційної політики, Державній службі з питань геодезії, картографії та кадастру, Міністерству цифрової трансформації, обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити розробку нормативно-правових актів та реалізацію заходів в межах імплементації положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 28 квітня 2021 року № 1423-IX, зокрема:

- переведення органами охорони культурної спадщини, уповноваженими

затверджувати науково-проектну документацію у сфері охорони культурної спадщини, в електронну (цифрову) форму матеріалів, якими відповідно до законодавства, що діяло на момент їх розроблення, здійснювалося визначення обмежень у використанні земель, визначених відповідно до Закону України "Про охорону культурної спадщини" і встановлених до набрання чинності частиною сьомою статті 47 Закону України "Про землеустрій", та внесення відомостей про такі обмеження до Державного земельного кадастру, а якщо дійсні межі таких обмежень неможливо встановити на підставі таких матеріалів, - забезпечити розроблення технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж режимоутворюючих об'єктів культурної спадщини;

- органам охорони культурної спадщини, уповноваженим затверджувати технічну документацію із землеустрою щодо встановлення меж території пам'ятки, забезпечити розроблення технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж режимоутворюючих об'єктів культурної спадщини стосовно тих режимоутворюючих об'єктів, межі яких не визначені у встановленому порядку до набрання чинності частиною сьомою статті 47 Закону України "Про землеустрій";

- опрацювати питання публікації на публічній кадастровій карті інформаційних шарів Державного земельного кадастру, які будуть містити інформацію про об'єкти культурної спадщини, зони охорони, інші режимоутворюючі об'єкти культурної спадщини (МКІП, Держгеокадастру, Мінцифри, облдержадміністрації);

- забезпечити підготовку функціоналу ведення Державного земельного кадастру щодо наповнення його інформацією про режимоутворюючі об'єкти культурної спадщини (Держгеокадастру, МКІП, Мінцифри).

7. Міністерству культури та інформаційної політики:

1) прискорити підготовку нормативних актів щодо унормування процедури здійснення контролю органами охорони культурної спадщини та узгодження цієї процедури з Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;

2) забезпечити проведення, самостійно або делегувати це музейному закладу відповідного профілю, постійного системного моніторингу майданчиків з продажу культурних цінностей, зокрема предметів археології, в тому числі в системі Інтернет, з метою виявлення культурних цінностей, які ймовірно могли бути отримані продавцем внаслідок проведення незаконних пошукових робіт на території України або в інший сумнівний спосіб. У разі виявлення зазначених предметів вживати заходів щодо повідомлення про виявлення факту виставлення на продаж/продажу відповідної культурної цінності до органів Національної поліції з попереднім висновком щодо культурної цінності таких предметів (та ймовірного походження з території України – для таких, які виявлені за межами України) для забезпечення проведення належних оперативно-розшукових заходів, заходів досудового розслідування тощо з метою вилучення таких предметів на користь

держави, а у разі виявлення їх за кордоном - для повернення культурної цінності в Україну;

3) забезпечити напрацювання алгоритму дій органів влади у випадку виявлення обігу культурних цінностей, які ймовірно могли бути отримані продавцем внаслідок проведення незаконних пошукових робіт на території України або в інший сумнівний спосіб:

- на вітчизняних торгових майданчиках, в тому числі аукціонах;
- на закордонних торгових майданчиках, в тому числі аукціонах;

4) Інструкцію з організації обліку музейних предметів, затверджену наказом Міністерства культури України від 21.07.2016 № 580, зареєстровану в Міністерстві юстиції України 12.08. 2016 за № 1129/29259, у частині віднесення археологічних масових предметів до складу науково-допоміжного фонду музею привести у відповідність до Законів України «Про охорону культурної спадщини» та «Про охорону археологічної спадщини»;

5) затвердити:

а) Порядок визначення та затвердження меж і режимів використання зон охорони пам'яток культурної спадщини та внесення змін до них;

б) Порядок передачі предметів і колекцій, знайдених під час проведення археологічних розвідок, розкопок, польової документації та звіту про проведені розвідки, розкопки на постійне зберігання до профільних державних сховищ;

6) внести зміни до Порядку обліку об'єктів культурної спадщини (затверджений наказом Міністерства культури України від 11.03.2013 № 158, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 01.04.2013 за № 528/23060) в частині:

а) розширення кола осіб, які уповноважені підписувати облікові документи, зокрема віднісши до таких осіб фахівців, які мають досвід у розробленні облікової документації на певний вид об'єкту (пам'ятки);

б) визначення процедури внесення змін до облікової документації об'єктів культурної спадщини, опрацювання питання щодо розділення понять інвентаризації пам'яток культурної спадщини, виявлення об'єктів культурної спадщини, моніторингу утримання пам'яток та екстреного реагування органів культурної спадщини на порушення пам'яткоохоронного законодавства. Передбачити можливість органам охорони культурної спадщини долучати відповідних спеціалістів для моніторингу;

7) забезпечити:

а) публікацію на офіційному сайті Міністерства прямого посилання на списки пам'яток за видами до вирішення питання про повноцінне функціонування електронної бази даних Державного реєстру нерухомих пам'яток України;

б) актуалізацію форм та порядків ведення реєстрів культурних цінностей,

затверджених наказом Міністерства культури України від 03.09.2013 № 819, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 05.11.2013 за № 1879/24411;

8) створити постійно діючу міжвідомчу робочу групу (робочі групи, підгрупи) з координації роботи щодо виконання цього рішення із залученням у її склад фахової громадськості (за згодою - представників Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики), в рамках роботи якої (яких) зокрема напрацювати механізм взаємодії органів охорони культурної спадщини, правоохоронних органів та інших державних органів, органів місцевого самоврядування, щодо виявлення злочинів, пов'язаних з археологічними об'єктами культурної спадщини, та притягнення до відповідальності винних осіб, які здійснюють несанкціоновані земляні роботи, зокрема, спрямовані на пошук, виявлення та подальший збут рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини. Зокрема, в рамках вказаної групи (груп, підгрупи) опрацювати проблемні питання укладення охоронних договорів на пам'ятки археології, визначення органу державної влади, який повинен оформити на себе право державної власності на територію пам'ятки археології, уповноваженого представника держави, який має укладати охоронні договори на пам'ятки археології, процедури встановлення території, на яку укладається охоронний договір, в тому числі у разі, коли у пам'ятки не визначено межі території або пам'ятка (її частина) перебуває в приватній власності, особливостей охоронного договору на археологічні пам'ятки, передачі у користування, оренду пам'яток археології, зокрема печерних монастирів як пам'яток археології;

9) опрацювати питання:

а) впорядкування використання детекторів металу, геосканерів та інших приладів, призначених або адаптованих під такий пошук, зокрема визначення території, де може проводитись пошук з їх допомогою, та встановлення необхідності отримання дозволу на пошук від власника земельної ділянки, де планується пошук, визначення відповідальності за недотримання таких вимог;

б) узгодження поняття «національні цінності», що використане у диспозиції статті 438 КК України, з нормами законодавства про культуру, про охорону культурної спадщини та культурні цінності;

в) розширення переліку місць, де забороняється проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних чи підводних робіт без дозволу органу охорони культурної спадщини.

8. Міністерству культури та інформаційної політики, обласним, Київській міській державним адміністраціям:

1) забезпечити:

а) надання Адміністрації Державної прикордонної служби та до органів охорони Державного кордону і загонів морської охорони в межах їх відповідальності інформації про перелік об'єктів культурної спадщини, в тому числі підводної, які знаходяться в межах контрольованих прикордонних районів, територіального моря та прилеглої зони України, а також про зони їх охорони;

б) постійну системну взаємодію з правоохоронними органами, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування з питань охорони археологічної спадщини та запобігання нелегальному обігу культурних цінностей;

в) належний рівень охорони музеїв, культурних споруд, архівів, сховищ, де зберігаються культурні цінності, з метою унеможливлення їх викрадення та підміни;

г) проведення перевірки та віднесення до державної частини музейного фонду України (передачу до відповідних музейних закладів) усіх археологічних предметів, що зберігаються у загальноосвітніх навчальних закладах;

2) опрацювати питання:

а) запровадження регулярного моніторингу стану справ у музейній сфері, у сфері охорони культурної спадщини, зокрема заходів, що здійснюються органами охорони культурної спадщини, результативності таких заходів та підготовки щорічного підсумкового звіту за результатами моніторингу;

б) делегування повноважень стосовно видачі дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території пам'ятки, охоронюваній археологічній території, в зонах охорони, в історичних ареалах населених місць, а також досліджень решток життєдіяльності людини, що містяться під землею поверхнею, під водою на території України, органам охорони культурної спадщини обласних, Київської міської державних адміністрацій у разі наявності в цих органах спроможності розгорнути діяльність з видачі дозволів та контролю за їх виконанням.

9. Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству юстиції, Державній регуляторній службі опрацювати питання щодо регламентації процедури державної реєстрації, перереєстрації та обліку музеїв.

10. Міністерству культури та інформаційної політики, Національній академії наук:

1) в межах повноважень встановити та затвердити Порядок оформлення звіту про роботи, виконані відповідно до дозволу на проведення археологічних розвідок, розкопок;

2) не допускати, щоб виявлені внаслідок археологічних досліджень предмети археології передавалися в музеї, інші заклади, які не віднесені до закладів, в яких може зберігатися державна частина музейного фонду України;

3) посилити контроль за вчасною здачею дослідниками звітності щодо попередніх виконаних робіт, а також передачею всіх знайдених під час досліджень рухомих предметів, пов'язаних з нерухомими об'єктами культурної спадщини, на постійне зберігання визначеній у дозволі установі для занесення до державної частини Музейного фонду України.

11. Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству економіки, Міністерству фінансів опрацювати питання запровадження ведення

реєстру осіб, які здійснюють комерційну діяльність з культурними цінностями, обов'язку продавця або організатора аукціону, на якому планується продавати культурні цінності (певні категорії культурних цінностей), повідомити центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, про такий продаж, права держави на переважну купівлю культурних цінностей.

12. Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству закордонних справ, Міністерству внутрішніх справ опрацювати питання визначення центрального органу виконавчої влади, який здійснює повноваження щодо початку процедури повернення культурних цінностей шляхом подання запиту до відповідної держави та координацію діяльності органів влади України щодо здійснення заходів з повернення.

13. Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству юстиції, Міністерству внутрішніх справ, Міністерству закордонних справ опрацювати питання щодо спрощеної процедури проведення експертизи (попередньої експертизи) культурних цінностей, зокрема археологічних, які не можуть бути надані для проведення очного огляду експертом, оскільки виявлені за кордоном або на сайті інтернет-аукціону, як складової доказової бази для процедури повернення таких культурних цінностей в Україну або/та проведення розслідування злочину.

14. Міністерству юстиції, Міністерству культури та інформаційної політики опрацювати питання уніфікації методик проведення мистецтвознавчої експертизи, які використовують судові експерти, та Порядку проведення державної експертизи культурних цінностей.

15. Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству внутрішніх справ, Офісу Генерального Прокурора, Міністерству юстиції опрацювати питання внесення змін до Кримінального процесуального кодексу щодо запровадження можливості проведення реставрації культурної цінності, яка є речовим доказом у справі і потребує невідкладних реставраційних робіт, після проведення необхідних дій щодо документування важливих для розслідування справи відомостей та, у разі потреби, створення відповідної 3Д моделі в рамках проекту реставрації.

16. Міністерству культури та інформаційної політики, Національній академії наук, Міністерству юстиції, обласним, Київській міській державним адміністраціям опрацювати питання про забезпечення інформування органів Національної поліції музейними, бібліотечними, архівними установами, які перебувають в сфері управління, про всі випадки зникнення, протиправного вилучення, втрати музейних предметів, фондів бібліотек, архівів, що мають культурну цінність, в тому числі внаслідок Другої світової війни з метою

міжнародного розшуку культурних цінностей з використанням баз Інтерполу.

17. Міністерству культури та інформаційної політики, Службі безпеки, Міністерству внутрішніх справ, Національній поліції, Адміністрації Державної прикордонної служби, Державній митній службі, Міністерству інфраструктури, Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації опрацювати питання віднесення осіб, які причетні до незаконних розкопок та нелегального обігу культурних цінностей, продавців та покупців археологічних об'єктів, в тому числі на інтернет-аукціонах, до груп підвищеного ризику при проходженні прикордонного та митного контролю такими особами чи відправленнями, які направляють такі особи за кордон, та про налагодження міжвідомчого обміну інформацією про таких осіб.

18. Міністерству культури та інформаційної політики, обласним, Київській міській державним адміністраціям, Міністерству освіти і науки, Національній академії наук:

1) провести роботу щодо виявлення рухомих предметів, пов'язаних з нерухомими об'єктами археологічної спадщини, які були знайдені під час досліджень та зберігаються на кафедрах вищих закладів освіти, які проводять самостійні археологічні дослідження (практики студентів), та в наукових / науково-дослідних установах або в установах, що мають наукові підрозділи, в інших закладах, які відсутні у визначених Урядом переліках музейних установ, в яких зберігаються музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України, та забезпечити передачу виявлених предметів на постійне зберігання до музейних установ, включених до зазначених переліків або, в разі потреби, ініціювати в установленому порядку розширення згаданих переліків за рахунок закладів, у яких зберігались виявлені археологічні предмети (за умови відповідності цих закладів, умовам, визначеним частиною другою статті 15¹ Закону України «Про музеї та музейну справу»);

2) забезпечити розробку та запуск інформаційно-освітніх кампаній, спрямованих на:

- виховання відповідального ставлення до своєї історії;
- популяризацію археологічної спадщини, суспільного усвідомлення, в тому числі дітьми та підлітками, цінності археології, важливості археологічної спадщини та можливості її дослідження, негативного ставлення до незаконних пошукових робіт, руйнування пам'яток і нелегального обігу археологічних предметів, донесення інформації про можливість долучитись до пошуку археологічних предметів в законний спосіб шляхом участі в археологічних експедиціях;
- формування у громад відповідальності та причетності до збереження культурної спадщини та дослідження історії рідного краю;
- усвідомлення мешканцями територіальних громад, яку користь отримує історична наука від знахідок на землях їхньої громади, і яку користь (у вигляді

додаткових знань про рідні місця) отримує від збереження археологічної спадщини та легальних археологічних розкопок конкретна територіальна громада.

19. Кабінету Міністрів України, центральним та місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування до 15 жовтня 2022 року надати інформацію Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики про стан опрацювання та виконання рекомендацій, зазначених у цьому Рішенні.

20. Комітету Верховної Ради України з питань інформаційної та гуманітарної політики:

врахувати при плануванні законопроектної та контрольної діяльності Комітету рекомендації, прийняті за результатами цих слухань, а також передбачити заходи, що забезпечать моніторинг виконання зазначених рекомендацій;

звернутися до Президента України з клопотанням про підписання прийнятого 20 травня 2021 року Верховною Радою України Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права № 1461-IX;

звернутися до Державної податкової служби щодо проведення перевірки (за необхідності із залученням Департаменту кіберполіції Національної поліції) ймовірного порушення податкового законодавства у зв'язку з функціонуванням сайту Віоліті (www.violiti.com), зокрема щодо сплати податків у повному обсязі, враховуючи діяльність на цьому сайті;

звернутися до Офісу Генерального прокурора з проханням вжити заходів реагування щодо інформації, яка надійшла під час підготовки до слухань, стосовно перебування у приватній власності земель пам'ятки археології національного значення Хотівського городища;

звернутися до Міністерства інфраструктури України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, з інформацією про випадки продажу на інтернет-аукціоні Violiti українських археологічних цінностей, які після цього контрабандним шляхом були вивезені за кордон, і неприйнятність у зв'язку з цим реклами вказаного сайту Єдиним національним поштовим оператором "Укрпошта" та пропозиції доставки куплених лотів за кордон цим поштовим оператором;

затвердити рекомендації щодо захисту археологічної спадщини та культурних цінностей, які розташовані на тимчасово окупованих територіях окремим рішенням після розгляду питання про стан виконання Рішення Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики від 30.06.2021 «Про захист культурної спадщини та

культурних цінностей України на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим, міста Севастополя»;

надіслати це Рішення Кабінету Міністрів України, Офісу Президента України, Раді національної безпеки і оборони, Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству закордонних справ, Міністерству внутрішніх справ, Міністерству аграрної політики та продовольства, Міністерству розвитку громад та територій, Міністерству цифрової трансформації, Міністерству інфраструктури України, Міністерству освіти і науки, Міністерству економіки, Міністерству фінансів, Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державній службі з питань геодезії, картографії та кадастру, Офісу Генерального прокурора, Службі безпеки, Службі зовнішньої розвідки, Бюро економічної безпеки, Національній поліції, Адміністрації Державної прикордонної служби, Державній митній службі, Національній академії наук, обласним, Київській міській державним адміністраціям та оприлюднити на офіційному веб-сайті Комітету.

Голова Комітету

Микита ПОТУРАЄВ